

دانشنامه اصولیان شیعه

جلد اول

محمدرضا ضمیری

استادیار دانشگاه پیام نور

www.ketab.ir

دانشنامه اصولیان شیعه

جلد اول

محمد رضا ضمیری

- ناشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
- وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
- تهیه: پژوهشکده فقه و حقوق
- سرپرستار: محمد باقر انصاری
- چاپ: مؤسسه بوستان کتاب
- چاپ اول: زمستان ۱۳۹۳
- شمارگان: ۱۰۰۰
- قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان
- عنوان: ۳۱۳ مسلسل: ۵۱۴

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

نشانی: قم، خیابان شهید (صفائیه)، کوچه آمار، پلاک ۴۲

تلفن و دورنگار: ۰۲۵-۳۷۸۳۲۸۳۳ ص.پ: ۳۷۱۸۵/۳۸۵۸ کد پستی: ۳۷۱۵۶-۱۶۴۳۹

مراکز پخش: ۱. قم، میدان شهید، تلفن و دورنگار: ۰۲۵-۳۷۸۳۲۸۳۴

۲. تهران، خیابان انقلاب، رویروی درب دانشگاه تهران، پاساژ فروز

طبقه همکف، واحد ۳۱۲، تلفن: ۶۶۹۵۱۵۳۴

وب سایت: www.pub.isca.ac.ir : پست الکترونیک: nashr@isca.ac.ir

سرشناسه:

ضمیری، محمد رضا، ۱۳۴۶-

عنوان نام پدیدآور:

دانشنامه اصولیان شیعه/ محمد رضا ضمیری؛ تهیه پژوهشکده فقه و حقوق

مشخصات نشر:

قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۳

مشخصات ظاهری:

ج: جدول

شابک:

978-600-195-201-2

978-600-195-202-9

== (ج ۱): ۶۲۴ ص== ۴۰۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی:

فیا

یادداشت:

کتابنامه: ص. [۵۶۷]-۵۷۵: همچنین به صورت زیر نویس

یادداشت:

نمایه

موضوع:

اصولیان شیعه - سرگذشتنامه

موضوع:

فقیهان شیعه - سرگذشتنامه

موضوع:

اصول فقه شیعه - تاریخ

شناسه افزوده:

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، پژوهشکده فقه و حقوق

رده بندی کنگره:

۱۳۹۳ ۸۵۲ ض/ ۱۵۳/۱ BP

رده بندی دیویی:

۲۹۷/۳۹۲

شماره کتابشناسی ملی:

۳۷۴۴۷۸۹

فهرست

۳۹		سخنی با خواننده
۴۳		مقدمه
۴۴		ادوار علم اصول

فصل اول: دوره تأسیس (از عصر ائمه علیهم السلام تا هشام بن حکم)

۴۸		۱. ضرورت نیاز به اصول فقه
۴۹		۲. پیشگامان علم اصول فقه
۵۰		۳. مباحث اصولی در روایات ائمه علیهم السلام
۵۰		۳-۱. شیوه قاعده‌نگری
۵۱		۳-۲. لزوم تحصیل علم به احکام شرعی و بی‌اعتباری ظن غیر معتبر
۵۱		۳-۳. حجیت ظواهر
۵۲		۳-۴. خبر
۵۲		۳-۴-۱. حجیت
۵۳		۳-۴-۲. جواز نقل به معنا
۵۳		۳-۴-۳. تعارض روایات
۵۴		۳-۴-۴. دسته‌بندی روایات
۵۶		۳-۴-۵. معیار قبول حدیث

۵۶	۳-۵. اصول عملیه
۵۷	۳-۵-۱. اصل برائت
۵۷	۳-۵-۲. استصحاب
۵۸	۳-۵-۳. احتیاط
۵۹	۳-۶. حجت نبودن قیاس و رأی
۶۰	۳-۶-۱. تناقضات قیاس
۶۰	۳-۶-۲. منفعت قیاس
۶۰	۳-۶-۳. فَمَ رأی
۶۱	۳-۷. ناسخ و منسوخ
۶۱	۳-۸. عام و خاص
۶۲	۳-۹. واجب و مستحب
۶۲	۳-۱۰. اجتهاد و تقلید
۶۳	۳-۱۱. معیار حجیت اجماع
۶۴	۳-۱۲. لفظ «أو»
۶۴	۳-۱۳. دوران امر بین حلال و حرام
۶۵	۳-۱۴. ثبوت احکام شرعی در همه زمان‌ها
۶۵	۳-۱۵. ثبوت احکام شرعی برای همه مکلفان
۶۶	۳-۱۶. منابع فقه

فصل دوم: دوره تدوین (از هشام بن حکم تا ابن جنید اسکافی)

۷۰	امتیازهای این دوره
۷۱	معیار کتاب اصولی دربارهٔ اصحاب ائمه علیهم السلام
۷۲	۱ / ابو محمد هشام بن حکم مولی کُنده

فهرست مطالب ۷

۷۴	۲ / یونس بن عبدالرحمان
۷۷	۳ / محمد بن ابی عمیر
۷۹	۴ / دارم بن قبیصة بن نهشل بن مجمع ابوالحسن تمیمی دارمی سائج
۸۰	۵ / حسن بن علی بن فضال
۸۱	۶ / ابویوسف یعقوب بن اسحاق سکیت
۸۳	۷ / فضل بن شاذان
۸۵	۸ / احمد بن محمد بن عیسی
۸۶	۹ / احمد بن محمد ابوعبدالله املی طبری
۸۷	۱۰ / علی بن ابراهیم بن هاشم ابوالحسن قمی
۸۸	۱۱ / عبدالله بن جعفر حمیری
۸۹	۱۲ / حسن بن موسی ابومحمد نوبختی
۹۱	۱۳ / اسماعیل بن علی بن اسحاق بن ابی سهل بن نوبخت
۹۳	۱۴ / محمد بن عباس بن علی بن مروان بن ماهیار ابوعبدالله بزاز
۹۴	۱۵ / عبدالعزیز بن یحیی بن احمد بن عیسی جلودی ازدی بصری
۹۵	۱۶ / علی بن احمد ابوالقاسم کوفی
۹۶	۱۷ / علی بن عبدالله بن عمران قرشی ابوالحسن مخزومی
۹۷	۱۸ / محمد بن احمد بن داوود بن علی ابوالحسن
۹۸	۱۹ / ابومنصور صزام
۹۹	۲۰ / یحیی بن محمد بن احمد ابومحمد علوی زباری

فصل سوم: دوره کمال و استقلال (از ابن جنید تا ابن زهره)

۱۰۴	امتیازهای این دوره
۱۰۵	۲۱ / محمد بن احمد بن جنید ابوعلی کاتب اسکافی

- ۲۲ / ابوجعفر محمد بن علی بن حسین بن موسی بن بابویه قمی ۱۰۷
- ۲۳ / عبدالله بن عبدالرحمان زبیری ۱۰۹
- ۲۴ / احمد بن فارس بن زکریا ۱۱۰
- ۲۵ / محمد بن محمد بن نعمان بن عبدالسلام بن جابر بن نعمان بن سعید عربی عکبری ۱۱۱
- الف) زندگی نامه ۱۱۱
- ب) روش شناسی ۱۱۵
۱. جامع بودن ۱۱۵
۲. اختصار ۱۱۵
۳. استدلالی نبودن ۱۱۶
۴. آموزشی بودن ۱۱۶
۵. ادله، محور مباحث اصولی ۱۱۷
۶. قرآن محوری ۱۱۷
- ج) تأثیر پذیری از گذشتگان ۱۱۷
- د) اندیشه های اصولی ۱۱۸
۱. ادله احکام شرعی ۱۱۸
- ۱-۱. اخبار ۱۱۹
- ۱-۲. اجماع ۱۲۱
- ۱-۳. عقل ۱۲۲
- ۱-۴. عرف و عادت ۱۲۳
- ۱-۵. قیاس و رأی ۱۲۴
۲. مباحث الفاظ ۱۲۵
- ۲-۱. معانی قرآن ۱۲۶
- ۲-۲. اوامر ۱۲۷

۱۲۹	۲-۳. نواهی
۱۲۹	۲-۴. خبر
۱۲۹	۲-۵. عام و خاص
۱۳۱	و) احکام عام و خاص
۱۳۲	۲-۶. اشتراک
۱۳۳	۲-۷. استثنای عقیب جمل متعدده
۱۳۳	۲-۸. حقیقت و مجاز
۱۳۴	۲-۹. مفاهیم
۱۳۵	۳. اصول عملیه
۱۳۵	۴. تعادل و تراجم
۱۳۷	۲۶ / احمد بن علی بن عباس بن نوح سیرافی
۱۳۸	۲۷ / احمد بن عبدالواحد بن احمد بزاز ابو عبدالله
۱۳۹	۲۸ / علی بن ابی احمد حسین طاهر بن موسی (سید مرتضی)
۱۳۹	الف) زندگی نامه
۱۴۴	ب) روش شناسی
۱۴۴	۱. ویژگی های کتاب الذریعه الی اصول الشریعه
۱۴۴	۱-۱. گستردگی
۱۴۵	۱-۲. استدلالی بودن
۱۴۵	۱-۳. بیان دیدگاه های مختلف
۱۴۵	۱-۴. تهذیب اصول
۱۴۶	۱-۵. نوگرایی
۱۴۷	۱-۶. تبیین دقیق دلایل مخالفان
۱۴۷	۱-۷. نقادی

۱۴۸	۱-۸. تبیین محل اختلاف
۱۴۸	۲. کیفیت طرح مباحث اصولی
۱۴۸	۲-۱. عقلی و نقلی
۱۵۰	۲-۲. تطبیقی و مقارن
۱۵۰	۲-۳. وسعت بینش
۱۵۱	۲-۴. شجاعت علمی
۱۵۲	۲-۵. واژه‌شناسی
۱۵۳	۲-۶. شرح اصل با قرع
۱۵۳	۲-۷. ریشه‌یابی مباحث
۱۵۴	۲-۸. فلسفه اصول
۱۵۹	ج) اندیشه‌های اصولی
۱۵۹	۱. مبانی سید مرتضی در بحث الفاظ
۱۵۹	۱-۱. استعمال دلیل بر حقیقت
۱۶۲	۱-۲. حسن استفهام
۱۶۳	۱-۳. اصل ظهور
۱۶۴	۱-۴. حسن تصریح به قید
۱۶۵	۱-۵. نقض و تناقض
۱۶۵	۲. اقتضانداستن امر نسبت به نهی از ضد
۱۶۶	۳. تبعیت نداشتن قضا نسبت به ادا
۱۶۶	۴. اقتضانداستن نهی به فساد منهی عنه
۱۶۸	۵. الفاظ عام
۱۶۸	۶. حد تخصیص
۱۶۹	۷. مفاهیم

۱۶۹	۷-۱. مفهوم وصف
۱۷۰	۷-۲. مفهوم لقب
۱۷۱	۷-۳. مفهوم شرط
۱۷۱	۷-۴. مفهوم غایت و عدد
۱۷۱	۷-۵. مفهوم حصر
۱۷۲	۸. خبر واحد
۱۷۲	۸-۱. تاریخچه
۱۷۳	۸-۲. امکان تعدیه خبر واحد
۱۷۳	۸-۳. اثبات عدم تعدیه خبر واحد
۱۷۵	۸-۴. تنگناهای نظریه سید مرتضی
۱۷۵	۸-۵. آثار نظریه سید مرتضی
۱۷۷	۹. اجماع
۱۷۷	۹-۱. دیدگاه‌ها در حجیت اجماع
۱۷۸	۹-۲. نقاط اشتراک و افتراق اجماع شیعه و سنی
۱۷۸	۹-۳. نقاط برتری اجماع شیعه بر اجماع اهل تسنن
۱۸۰	۹-۴. قلمرو اجماع
۱۸۰	۹-۵. تقسیم اجماع
۱۸۱	۱۰. قیاس
۱۸۱	۱۰-۱. تعریف اصطلاحات
۱۸۳	۱۰-۲. آرا در قیاس
۱۸۳	۱۰-۳. دلایل بر نفی قیاس
۱۸۴	۱۰-۴. قلمرو قیاس
۱۸۴	۱۱. اجتهاد و تقلید

۱۸۴	۱۱-۱. جواز تقلید
۱۸۴	۱۱-۲. صفات مفتی
۱۸۵	۱۱-۳. اعلم بودن مفتی
۱۸۵	۱۲. حظر و اباحه
۱۸۶	۱۳. اصول عملیه
۱۸۶	۱۳-۱. استصحاب حال
۱۸۶	۱۳-۲. برائت
۱۸۸	۱۳-۳. احاط
۱۸۹	۱۴. عقل
۱۸۹	۱۴-۱. جایگاه عقل در میان ادله
۱۸۹	۱۴-۲. ترک ظاهر کتاب به دلیل عقلی
۱۹۰	۱۴-۳. ویژگی های دلیل عقلی
۱۹۰	۱۴-۴. نسخ به دلیل عقلی
۱۹۰	۱۴-۵. تخصیص عام به عقل
۱۹۰	۱۴-۶. کاربرد عقل در معاملات
۱۹۱	۱۴-۷. تخبیر عقلی
۱۹۱	۱۴-۸. کاربرد عقل در افعال
۱۹۱	۱۴-۹. عقل و ویژگی های عبادات
۱۹۲	۱۴-۱۰. عقل و نفی استصحاب
۱۹۲	۱۵. عرف
۱۹۲	۱۵-۱. نقش عرف در ظهور الفاظ
۱۹۲	۱۵-۲. تأثیر عرف بر رفع اجمال
۱۹۳	۱۵-۳. عرف شرع

۱۹۳	۱۵-۴. عرف صحابه و تابعان
۱۹۳	۱۵-۵. عرف و تواتر
۱۹۳	(د) نوآوری ها
۱۹۵	۲۹ / حمزه بن عبدالعزیز ابویعلی دیلمی
۱۹۶	۳۰ / ابوالفتح محمد بن علی بن عثمان کراچی
۱۹۷	۳۱ / محمد بن حسن بن علی بن حسن طوسی
۱۹۷	الف) زندگی نامه
۲۰۰	ب) روش شناختی
۲۰۰	۱. معرفی کتاب عده الاصول
۲۰۰	۱-۱. انگیزه تألیف
۲۰۰	۱-۲. فصول کتاب عده
۲۰۱	۲. محور مباحث اصولی
۲۰۱	۳. جایگاه اصول در اندیشه شیخ
۲۰۲	۴. موضوع علم اصول فقه
۲۰۳	۵. قلمرو اصول فقه
۲۰۳	۶. واژه شناسی اصول
۲۰۴	۶-۱. علم و ظن
۲۰۴	۶-۲. عقل
۲۰۵	۷. مبانی کلامی اصول
۲۰۵	۷-۱. صفات خدا و صفات پیامبر و امام
۲۰۶	۷-۲. تکلیف مالا یتطاق
۲۰۶	۷-۳. قاعده لطف
۲۰۷	۷-۴. حسن و قبح

۸. مبانی شیخ در مباحث لفظی ۲۰۷
- ۸-۱. اعم بودن استعمال از حقیقت ۲۰۷
- ۸-۲. استفاده از سیره عقلا ۲۰۸
- ۸-۳. مصالح و مفاسد ۲۰۸
- ۸-۴. حسن استفهام به طور مطلق، دلیل اشتراک نیست ۲۰۹
- ۸-۵. احتیاط ۲۱۰
- ۸-۶. رجوع به اهل لغت ۲۱۰
۹. اصول لفظیه از دیدگاه شیخ طوسی ۲۱۱
- ۹-۱. اصل ظهور ۲۱۱
- ۹-۲. اصل حقیقت ۲۱۱
۱۰. کیفیت طرح مباحث اصولی ۲۱۲
- ۱۰-۱. تصویر صحیح مسئله ۲۱۲
- ۱۰-۲. چیرگی بر آرا و نظریه‌ها ۲۱۲
- ۱۰-۳. جامع بودن در ادله ۲۱۲
- ۱۰-۴. استفاده از مثال‌های قرآنی ۲۱۳
- ۱۰-۵. روش عقلی و نقلی ۲۱۳
۱۱. نقش عقل در تفکر اصولی شیخ طوسی ۲۱۴
- ۱۱-۱. تخصیص عام با دلیل عقلی ۲۱۵
- ۱۱-۲. عقل دلیل مجاز ۲۱۵
- ۱۱-۳. حکومت عقل در باب اطاعت و عصیان ۲۱۵
- ۱۱-۴. مرجع بودن عقل هنگام نبود دلیل ۲۱۵
- ۱۱-۵. واجب عقلی ۲۱۶
- ۱۱-۶. قاعده «کلما حکم به العقل حکم به الشرع» ۲۱۶

فهرست مطالب ۱۵

۲۱۶	۱۱-۷. عقل و دلیل بودن دلایل علمی
۲۱۷	۱۱-۸. عقل و قراین صحت خبر واحد
۲۱۷	۱۲. عرف در اندیشه اصولی شیخ طوسی
۲۱۷	۱۲-۱. عرف و خطاب
۲۱۷	۱۲-۲. سبب پیدایش عرف شرعی
۲۱۸	۱۲-۳. تعارض میان عرف‌ها
۲۱۹	۱۲-۴. تخصیص عموم با عادت
۲۱۹	ج) تأثیرپذیری شیخ از گذشتگان
۲۲۰	۱. تأثیرپذیری از علمای شیعه
۲۲۰	۱-۱. موارد تأثیرپذیری از شیخ مفید
۲۲۱	۱-۲. موارد تأثیرپذیری از سید مرتضی
۲۲۲	۲. تأثیرپذیری شیخ از علمای اهل سنت
۲۲۳	د) نوآوری‌های شیخ طوسی
۲۲۳	۱. حجت بودن خبر واحد
۲۲۴	۲. برگشت استثنای بعد از جمله‌ها به همه آنها
۲۲۵	۳. مقدمه واجب
۲۲۶	۴. اجماع
۲۲۶	۴-۱. اجماع لطفی
۲۲۷	۴-۲. تأیید کتاب و سنت
۲۲۷	۵. شرایط مفتی

فصل چهارم: دوره رکود (از ابن زهره تا ابن ادریس)

۲۳۳	۳۲ / ابن زهره
۲۳۳	الف) زندگی‌نامه

۲۳۵	 (ب) روش‌شناسی
۲۳۵	 ۱. جایگاه اصولی ابن‌زهره
۲۳۶	 ۲. معرفی کتاب غنیة‌النزوع
۲۳۷	 ۳. اهمیت اصول فقه
۲۳۸	 ۴. اصول مقارن
۲۳۹	 ۵. شیوه طرح مباحث
۲۴۰	 ۶. روش اصولی ابن‌زهره
۲۴۰	 ۱-۶. راه علمی و ظنی
۲۴۰	 ۲-۶. روش مباحث لغوی
۲۴۰	 ۳-۶. شیوه اثبات مباحث اصولی
۲۴۱	 (ج) تأثیرپذیری از گذشتگان
۲۴۱	 ۱. موارد تأثیرپذیری ابن‌زهره از سید مرتضی
۲۴۳	 ۲. تأثیرپذیری از شیخ طوسی
۲۴۴	 (د) اندیشه‌های اصولی
۲۴۴	 ۱. دلایل و منابع فقه
۲۴۴	 ۱-۱. قرآن کریم
۲۴۴	 ۱-۲. روایات
۲۴۵	 ۱-۳. اجماع
۲۴۶	 ۱-۴. عقل
۲۴۶	 ۲. اصول عملیه از دیدگاه ابن‌زهره
۲۴۶	 ۱-۲. احتیاط
۲۴۷	 ۲-۲. استصحاب
۲۴۷	 ۲-۳. برائت

۲۴۸	۳. استعمال لفظ در بیش از یک معنا
۲۴۹	۴. امر به شیء، مقتضی نهی از ضدش نیست.
۲۵۰	۵. خطاب شرایع نسبت به کافران
۲۵۰	۶. برگشت استثنا به جملات گذشته
۲۵۱	۷. مفاهیم
۲۵۱	۷-۱. حجیت مفهوم اولویت
۲۵۱	۷-۲. ثبوت مفهوم برای ادات حصر (مثل انما)
۲۵۱	۷-۳. بی اعتباری مفهوم وصف
۲۵۱	۷-۴. حجیت نبودن مفهوم لقب
۲۵۲	۷-۵. بی اعتباری مفهوم شرط
۲۵۲	۸. نسخ در اخبار
۲۵۲	۹. عدم جواز تقلید مقلد
۲۵۳	۱۰. تبعیت نکردن ادا از قضا
۲۵۴	۱۱. فعل
۲۵۵	۳۳ / احمد بن حسین بن احمد خزاعی نیشابوری
۲۵۶	۳۴ / ابوالعلی حسن بن شیخ ابی جعفر محمد بن حسن بن علی طوسی
۲۵۷	۳۵ / ابوالمحاسن بیهقی مسعود بن علی بن احمد بن عباس صوابی
۲۵۸	۳۶ / ابوالحسن بیهقی علی بن ابی القاسم زید بن محمد بن حسین بن فندق انصاری
۲۶۰	۳۷ / سعید بن هبة الله بن حسن قطب الدین ابوالحسین راوندی
۲۶۲	۳۸ / سدید الدین محمود بن علی بن حسن حمصی
۲۶۴	۳۹ / سید جمال الدین ابوالقاسم عبدالله بن علی بن ابی المحاسن زهرة

فصل پنجم: دوره نهضت مجدد (از ابن ادریس به بعد)

۲۶۷	امتیازهای این دوره
-----	--------------------

۲۶۸	۴۰ / ابو عبدالله محمد بن احمد بن ادریس حلی عجل
۲۶۸	الف) زندگی نامه
۲۷۱	ب) روش شناسی
۲۷۲	۱. علم گرایی
۲۷۲	۲. ادله از دیدگاه ابن ادریس
۲۷۳	۳. اصول و ابن ادریس
۲۷۵	۴. مبانی کلامی
۲۷۵	۴-۱. تکلیف مالا یطاق
۲۷۵	۴-۲. عدالت
۲۷۵	۴-۳. اشتراط عقل در تکلیف
۲۷۶	ج) تأثیر پذیری از گذشتگان
۲۷۶	۱. سید مرتضی
۲۷۶	۱-۱. اصل در استعمال
۲۷۷	۱-۲. تابع نبودن قضا از ادا
۲۷۷	۱-۳. واجب موسع
۲۷۸	۱-۴. حجت نبودن خبر واحد
۲۸۰	۱-۵. حجت نبودن مفهوم وصف (دلیل خطاب)
۲۸۱	۱-۶. حسن استفهام
۲۸۱	۱-۷. وجه حجیت اجماع
۲۸۱	۱-۸. عدم صیغه های اختصاصی برای عام
۲۸۲	۱-۹. حظر و اباحه
۲۸۲	۱-۱۰. ایجاد قول سوم
۲۸۳	۲. شیخ طوسی

۲۸۳	۲-۱. دلالت امر بر فوریت
۲۸۳	۲-۲. مقدمه واجب
۲۸۴	۲-۳. دلالت نهی بر فساد
۲۸۴	۲-۴. اصول مذهب
۲۸۷	۳. شیخ محمود حمصی
۲۸۷	۴. شیخ مفید
۲۸۸	(د) نوآوری‌ها
۲۸۸	۱. مشتق
۲۸۹	۲. توسعه قلمرو اصل برائت
۲۹۱	۳. مجازنشدن عام پس از تخصیص
۲۹۱	۴. گسترش دلیل عقلی
۲۹۲	۴-۱. اصل برائت
۲۹۲	۴-۲. مستقلات عقلیه
۲۹۲	۴-۳. وجوب دفع ضرر
۲۹۳	۴-۴. اصل بقای ملک (استصحاب)
۲۹۳	۵. تناقضات مبنایی
۲۹۴	۵-۱. دلالت امر بر وجوب
۲۹۴	۵-۲. دلالت امر بر فور
۲۹۴	۵-۳. دلالت نهی بر فساد
۲۹۵	۵-۴. مجازنبودن عام پس از تخصیص
۲۹۵	۵-۵. تعادل و تراجیح
۲۹۶	۶. نسبت‌های نادرست ابن‌ادریس به اصولیان
۲۹۶	۶-۱. حجیت‌نبودن خبر مرسل

- ۲۹۷..... ۶-۲. تخصیص نخوردن عام به خبر واحد
- ۲۹۷..... ۶-۳. حجت نبودن خبر واحد نزد شیعه
- ۲۹۸..... ۷. بررسی برخی شبهات
- ۲۹۸..... ۷-۱. ابن ادریس و اعراض از روایات
- ۲۹۹..... ۷-۲. ابن ادریس و ابتکار دلیل عقلی
- ۳۰۲..... ۴۱ / سید جمال الدین ابوالفضائل احمد بن موسی بن جعفر (ابن طاووس)
- ۳۰۴..... ۴۲ / ابوالقاسم جعفر بن حسن بن ابی زکریا بن حسن بن سعید همدانی حلّی
- ۳۰۴..... الف) زندگی نامه
- ۳۰۶..... ب) روش شناسی
- ۳۰۶..... ۱. معرفی اجمالی معارج/اصول
- ۳۰۷..... ۲. روش طرح مباحث اصولی
- ۳۰۷..... ۲-۱. اختصار
- ۳۰۸..... ۲-۲. دسته بندی منطقی مباحث
- ۳۰۸..... ۲-۳. حذف مباحث بی فایده
- ۳۰۸..... ۲-۴. تفکیک میان مقام امکان و وقوع
- ۳۰۸..... ۲-۵. ارائه دیدگاه های گوناگون اصولی
- ۳۰۹..... ۲-۶. استدلال های اصولی
- ۳۱۰..... ۲-۷. گسترش کاربرد اصطلاحات منطقی و فلسفی در اصول
- ۳۱۲..... ۲-۸. توجه به اصول لفظی
- ۳۱۳..... ۲-۹. مبانی کلامی
- ۳۱۴..... ج) تأثیر پذیری از گذشتگان
- ۳۱۴..... ۱. شیخ مفید
- ۳۱۵..... ۲. سید مرتضی

۳۱۵	۲-۱. ماهیت اصول فقه
۳۱۵	۲-۲. شرط بودن اراده در امر قولی
۳۱۵	۲-۳. قلمرو اجماع
۳۱۶	۲-۴. تعریف نسخ
۳۱۶	۲-۵. تفاوت‌های نسخ و تخصیص
۳۱۶	۲-۶. نسخ حکمی پیش از وقت انجام دادن آن
۳۱۷	۲-۷. مفهوم نداشتن وصف
۳۱۷	۳. شیخ طوسی
۳۱۷	۳-۱. الفاظ اختصاصی برای عموم
۳۱۷	۳-۲. مجاز بودن عام پس از تخصیص
۳۱۸	۳-۳. خبر مرسل
۳۱۸	۳-۴. ترجیح به ضبط و علم
۳۱۸	۳-۵. حقیقت و مجاز
۳۱۹	۳-۶. تعارض نقل به لفظ و نقل به معنا
۳۱۹	۳-۷. عام وارد بر سبب خاص
۳۱۹	نقد اندیشه‌های شیخ
۳۱۹	۴. توجه به افکار اصولیان اهل سنت
۳۲۰	(د) نوآوری‌ها
۳۲۱	۱. تبادر
۳۲۱	۲. دلالت نداشتن امر بر فور و تراخی
۳۲۲	۳. دلالت نهی بر فساد
۳۲۲	۴. حدّ تخصیص
۳۲۳	۵. تعریف خبر

۳۲۳	۶. خبر واحد
۳۲۴	۷. مرجح نبودن «مخالفت با عامه»
۳۲۴	۸. قیاس
۳۲۵	۸-۱. تنقیح مناط
۳۲۵	۸-۲. شرایط حجیت قیاس
۳۲۶	۸-۳. مرجح بودن قیاس
۳۲۶	۸-۴. واجب نبودن احتیاط
۳۲۷	۹. براءت
۳۲۷	۹-۱. مبنای براءت
۳۲۸	۹-۲. براءت، ابزاری برای استدلال و مناظره
۳۲۸	۹-۳. شرایط اجرای براءت
۳۲۹	۹-۴. نسبت براءت با سایر ادله
۳۲۹	۹-۵. براءت و استصحاب
۳۲۹	۱۰. استصحاب
۳۳۰	۱۱. دلیل عقل
۳۳۱	۱۲. مصلحت
۳۳۱	۱۲-۱. تعریف مصلحت
۳۳۱	۱۲-۲. لزوم توجه به مصالح در احکام شرعی
۳۳۲	۱۲-۳. انواع مصالح و حکم آنها
۳۳۲	۱۳. استقرا
۳۳۲	۱۳-۱. تعریف استقرا
۳۳۳	۱۳-۲. بی اعتباری استقرا
۳۳۳	۱۳-۳. موارد کاربرد استقرا

۳۳۴	۱۴. عام بودن مفرد محلاّی به «ال»
۳۳۴	۱۵. مقاصد شرع
۳۳۵	۱۶. معانی حروف
۳۳۶	۴۳ / ابوزکریا نجیب‌الدین یحیی‌الاکبر بن الحسن بن سعید الهذلی (یحیی بن سعید)
۳۳۸	۴۴ / قاضی سیدمجدالدین ابوالفضائل عباد بن احمد بن اسماعیل حسینی
۳۳۹	۴۵ / محمد بن علی بن محمد، رکن‌الدین الجرجانی
۳۴۰	۴۶ / حسن بن یوسف بن علی بن مطهر اسدی (علامه حلّی)
۳۴۰	الف) زندگی‌نامه
۳۴۳	ب) روش‌شناسی
۳۴۳	۱. معرفی کتاب‌های تهذیب‌الوصول و مبادی‌الوصول
۳۴۳	۱-۱. تهذیب‌الوصول الی علم‌الاصول
۳۴۵	۱-۲. مبادی‌الوصول الی علم‌الاصول
۳۴۶	۲. کیفیت طرح مباحث اصولی
۳۴۶	۲-۱. اختصار
۳۴۶	۲-۲. تعاریف
۳۴۷	۲-۳. تعدد آرا و نظریه‌ها
۳۴۷	۲-۴. اصول مقارن
۳۴۸	۲-۵. اصول کاربردی
۳۴۸	۲-۶. اصلاح روش استدلال
۳۴۹	۲-۷. آمیختن مباحث اصولی با کلامی
۳۴۹	۳. مبانی کلامی علامه در اصول
۳۴۹	۳-۱. حسن و قبح
۳۵۰	۳-۲. امتناع تکلیف به محال

۳۵۰	 ۳-۳. عصمت انبیا
۳۵۱	 ۳-۴. حکمت الهی
۳۵۱	 ۳-۵. شکر مُنعم
۳۵۱	 نقد و بررسی برخی نسبت‌ها به علامه حلی
۳۵۴	 (ج) تأثیرپذیری از گذشتگان
۳۵۴	 ۱. تأثیرپذیری از اصولیان شیعه
۳۵۴	 ۱-۱. سید مرتضی
۳۵۵	 ۱-۲. شیخ طوسی
۳۵۶	 ۱-۳. محقق حلی
۳۵۷	 ۲. تأثیرپذیری از اصولیان اهل سنت
۳۵۷	 ۲-۱. أبوالحسن بصری
۳۵۷	 ۲-۲. ابوعبدالله بصری
۳۵۸	 ۲-۳. نظام
۳۵۸	 (د) نوآوری‌ها
۳۵۸	 ۱. واجب‌نبودن فحص از مخصص
۳۵۹	 ۲. تخصیص کتاب به خبر واحد
۳۵۹	 ۳. جرح و تعدیل
۳۶۰	 ۴. ذکر سبب جرح و تعدیل
۳۶۰	 ۵. حجیت قیاس
۳۶۱	 ۶. امکان تجزّی در اجتهاد
۳۶۲	 ۷. بنای مجتهد بر اجتهاد سابق
۳۶۳	 ۸. راه تشخیص اعلم
۳۶۳	 ۹. امر و نهی از ضد

۳۶۴	۱۰. تابعیت نکردن دلالت برای اراده
۳۶۴	۱۱. ترتب
۳۶۵	۱۲. حجت بودن خبر مرسل
۳۶۶	۱۳. مشتق
۳۶۷	۱۴. تعارض احوال الفاظ
۳۶۸	۱۵. تعادل و تراجیح
۳۶۸	۱۵-۱. محدوده تعارض
۳۶۸	۱۵-۲. تعادل
۳۶۹	۱۵-۳. مرجحات
۳۷۰	۴۷ / السید مجدالدین ابوالفوارس محمد بن علی بن محمد بن احمد بن اعرج حسینی
۳۷۱	۴۸ / عبدالله بن فقیه محمد بن علی بن محمد بن اعرج حسینی، سید ضیاءالدین حلی
۳۷۳	۴۹ / عبدالمطلب بن محمد بن علی بن محمد بن اعرج حسینی
۳۷۵	۵۰ / محمد بن حسن بن یوسف بن علی بن مطهر، فیخرالدین ابوطالب حلی
۳۷۸	۵۱ / محمد بن مکی شمس الدین ابوعبدالله عاملی
۳۷۸	الف) زندگی نامه
۳۸۰	ب) روش شناسی
۳۸۰	۱. کیفیت طرح مباحث اصولی
۳۸۰	۱-۱. قاعده نگری در اصول
۳۸۱	۱-۲. اصول تطبیقی
۳۸۱	۱-۳. اصول آموزشی
۳۸۳	۱-۴. اندیشه نظام وار
۳۸۳	۱-۵. فروق در القواعد
۳۸۳	۲. معرفی کتاب القواعد والقوائد

۳۸۵	۳. مبانی کلامی
۳۸۵	۳-۱. غرض افعال الهی
۳۸۵	۳-۲. مصالح و مفاسد
۳۸۵	۳-۳. مقاصد پنج گانه
۳۸۶	۳-۴. شئون پیامبر ﷺ
۳۸۷	ج) تأثیر پذیری از گذشتگان
۳۸۷	۱. شیخ مفید
۳۸۷	۱-۱. مقدمه واجب
۳۸۸	۱-۲. حجیت مفهوم وصف
۳۸۸	۲. سید مرتضی
۳۸۹	۳. شیخ طوسی
۳۸۹	۴. علامه حلی
۳۹۰	۴-۱. تأثیرات شکلی
۳۹۰	۴-۲. تأثیرات محتوایی
۳۹۴	۵. قرافی
۳۹۵	۵-۱. وجوب تخییری
۳۹۵	۵-۲. عدم استلزام عام نسبت به خاص
۳۹۶	۵-۳. انواع مصالح
۳۹۶	۶. علایی
۳۹۷	۷. ابن عبدالسلام
۳۹۷	د) نوآوری ها
۳۹۸	۱. تغییر پذیری احکام
۳۹۸	۲. صحیح و اعم

۳۹۹	۳. دلالت نهی بر فساد
۴۰۰	۴. دلالت اقتضا و اشاره
۴۰۲	۵. اهم و مهم
۴۰۲	۶. انواع ظواهر
۴۰۳	۷. نسبت اجمال و نص
۴۰۳	۸. تساهل در ادعای اجماع و توجیه شهید
۴۰۴	۹. گسترش دلیل عقل
۴۰۶	۱۰. اجماع منقول
۴۰۷	۱۱. عدم علم به خلاف
۴۰۷	۱۲. شهرت
۴۰۸	۱۳. تجزی
۴۰۹	۱۴. اقسام استصحاب
۴۱۰	۱۵. احتیاط
۴۱۱	۱۶. تأویل
۴۱۲	۱۷. کاربرد اصول در کلام شهید
۴۱۳	۵۲ / مقداد بن عبدالله بن محمد بن حسین بن محمد سیوری
۴۱۵	۵۳ / شیخ ناصر بن ابراهیم بویهی عاملی عینائی
۴۱۶	۵۴ / محمد بن علی بن ابراهیم بن حسن بن ابی جمهور احسانی
۴۱۶	الف) زندگی نامه
۴۱۷	ب) روش شناسی
۴۱۷	معرفی اجمالی کتاب / الأقطاب الفقهیه
۴۲۰	ج) تأثیر پذیری از گذشتگان
۴۲۰	۱. شهید اول

- ۴۲۰..... ۱-۱. عنوان کتاب
- ۴۲۰..... ۱-۲. تعریف حکم
- ۴۲۱..... ۱-۳. متعلق حکم
- ۴۲۲..... (د) نوآوری‌ها
- ۴۲۲..... ۱. تعارض اصل و ظاهر
- ۴۲۳..... ۲. حمل مطلق بر مقید
- ۴۲۳..... ۳. کل و کلی
- ۴۲۳..... ۴. دلالت‌نداشتن امر بر قوری
- ۴۲۴..... ۵۵ / سید محمد بن ابراهیم حسینی شیرازی دشتکی
- ۴۲۵..... ۵۶ / سید جمال‌الدین بن عبدالله بن محمد بن حسن حسینی جرجانی
- ۴۲۶..... ۵۷ / سید بدرالدین حسن بن سید جعفر بن فخرالدین حسن بن نجم‌الدین بن اعرج حسینی عاملی موسوی کرکی
- ۴۲۸..... ۵۸ / کمال‌الدین حسین بن خواجه شرف‌الدین عبدالحق اردبیلی معروف به «الهی»
- ۴۳۰..... ۵۹ / نورالدین ابوالحسن علی بن حسین بن عبدالعالی عاملی کرکی
- ۴۳۰..... الف) زندگی‌نامه
- ۴۳۱..... ب) روش‌شناسی
- ۴۳۱..... ۱. معرفی اجمالی رساله طریق/استنباط الاحکام
- ۴۳۲..... ۲. کیفیت طرح مباحث
- ۴۳۲..... ۳. نوآوری‌ها
- ۴۳۲..... ۱. خبر مُرسل
- ۴۳۳..... ۲. تعارض اخبار
- ۴۳۳..... ۳. حجیت اجماع منقول
- ۴۳۳..... ۴. دلیل عقل

۴۳۴	۵. دلیل وجوب اجتهاد
۴۳۴	۶. فرق محل فتوا و محل روایت
۴۳۵	۷. کیفیت تصرف در حوادث
۴۳۶	۶۰ / امیر غیاث الدین منصور بن صدرالدین محمد بن ابراهیم حسینی دشتکی شیرازی
۴۳۷	۶۱ / شاه طاهر بن رضی الدین حسینی کاشانی
۴۳۷	۶۲ / شیخ عبدالدین بن نورالدین علی بن احمد بن محمد بن علی بن جمال الدین بن تقی بن صالح بن مشرف عاملی شامی طوسی جبعی (شهید ثانی)
۴۳۸	الف) زندگی نامه
۴۳۸	ب) روش شناسی
۴۴۰	۱. معرفی اجمالی تمهید القواعد
۴۴۱	مقایسه تمهید القواعد با القواعد والفوائد
۴۴۲	۲. کیفیت طرح مباحث
۴۴۲	۲-۱. هدف و انگیزه
۴۴۲	۲-۲. نقش اصول و ادبیات در اجتهاد
۴۴۳	۲-۳. تفریع گرایی
۴۴۳	۲-۴. غیر استدلالی
۴۴۴	۲-۵. فرق شناسی
۴۴۴	۲-۶. بیان واژه های مختلف یک قاعده
۴۴۵	۲-۷. بیان محل نزاع
۴۴۵	۲-۸. کم تنوعی در فروع
۴۴۶	ج) تأثیر پذیری از گذشتگان
۴۴۶	۱. علامه حلی
۴۴۶	۱-۱. انواع علت در قیاس

- ۴۴۷..... ۱-۲. تجزی در اجتهاد
- ۴۴۸..... ۲. شهید اول
- ۴۴۸..... ۲-۱. تردد فعل پیامبر بین فعل عادی و شرعی
- ۴۴۸..... ۲-۲. وظیفه امام معصوم
- ۴۴۹..... ۲-۳. تصرفات پیامبر ﷺ
- ۴۴۹..... ۲-۴. اقسام استصحاب
- ۴۵۰..... ۳. اسنوی
- ۴۵۱..... ۳-۱. از لحاظ شکلی
- ۴۵۱..... ۳-۲. از لحاظ محتوایی
- ۴۵۴..... ۳-۳. امتیازات تمهید/قواعد از التمهید اسنوی
- ۴۵۶..... ۴. فخر رازی
- ۴۵۶..... ۴-۱. افاده «ای» برای عموم
- ۴۵۶..... ۴-۲. تعلیل حکم واحد به دو علت
- ۴۵۷..... ۴-۳. اصل در افعال
- ۴۵۷..... ۴-۴. تصویب یا تخطئه در مسائل فرعی
- ۴۵۸..... ۴-۵. نسخ وجوب
- ۴۵۸..... ۴-۶. موارد دیگر
- ۴۵۸..... ۵. آمدی^۶
- ۴۵۸..... ۵-۱. اقل جمع
- ۴۵۹..... ۵-۲. مدلول اسم جنس مجرور به «من»
- ۴۶۰..... ۵-۳. حمل مطلق بر مقید در نهی
- ۴۶۰..... ۶. ابن حاجب
- ۴۶۱..... د. نوآوری‌ها

۴۶۱	۱. تقدم استصحاب بر قاعده ید
۴۶۱	۲. فرق عموم و اطلاق
۴۶۲	۳. معتبر بودن خبر مُرسل
۴۶۲	۴. جرح و تعدیل
۴۶۳	۵. کیفیت نقل ثقه
۴۶۴	۶۳ / منصور بن عبدالله فارسی شیرازی
۴۶۵	۶۴ / نورالدین علی بن حیدر علی منعل قمی
۴۶۶	۶۵ / تاج الدین علی بن حسن بن علی طبرسی
۴۶۷	۶۶ / امیر سید ابوالفتح بن امیر مخدوم حسینی شریفی
۴۶۸	۶۷ / حسین بن عبدالصمد
۴۷۰	۶۸ / سید ماجد بن هاشم بن علی حسینی بحرانی
۴۷۲	۶۹ / قاضی نورالله بن سید شرف الدین شوشتیری مرعشی
۴۷۴	۷۰ / احمد بن محمد اردبیلی
۴۷۴	الف) زندگی نامه
۴۷۷	ب) تأثیر پذیری از گذشتگان
۴۷۷	۱. سید مرتضی
۴۷۷	۱-۱. اصالة الحقيقة
۴۷۸	۱-۲. تبعیت نکردن قضا از ادا
۴۷۸	۱-۳. اصل اباحه
۴۷۹	۱-۴. حجت نبودن مفهوم وصف
۴۷۹	۲. شیخ طوسی
۴۷۹	۲-۱. مجاز نبودن تخصیص عام به خبر واحد
۴۸۰	۲-۲. امر و اجزا

- ۴۸۱..... ۳. محقق حلّی
- ۴۸۱..... ۳-۱. بطلان احتیاط
- ۴۸۱..... ۳-۲. تبادل
- ۴۸۲..... ۴. علامه حلّی
- ۴۸۲..... ۴-۱. استلزام امر از نهی به ضد خاص
- ۴۸۳..... ۴-۲. تداخل اسباب
- ۴۸۳..... ۴-۳. تعارض احوال
- ۴۸۴..... ۴-۴. استصحاب پس از چند جمله
- ۴۸۵..... ج) نوآوری‌ها
- ۴۸۵..... ۱. ثابت نبودن حقیقت شرعیّه
- ۴۸۶..... ۲. جواز تقلید از میت
- ۴۸۷..... ۳. حجت نبودن مفهوم موافقت
- ۴۸۷..... ۴. تسامح در ادله سنن و مکروهات
- ۴۸۸..... ۵. راه‌های تقویت ضعف سند
- ۴۸۸..... ۵-۱. موافقت با عقل
- ۴۸۸..... ۵-۲. قبول اصحاب
- ۴۸۹..... ۵-۳. موافقت با عمومات
- ۴۸۹..... ۵-۴. شهرت عملی
- ۴۸۹..... ۵-۵. فتوای اصحاب
- ۴۸۹..... ۶. قلمرو حجیت خبر واحد
- ۴۹۱..... ۷. استحباب کفایی
- ۴۹۱..... ۸. حجیت ظنّ
- ۴۹۲..... ۹. کاربرد اصول در اندیشه اردبیلی

۴۹۴	۱۰. شهرت از دیدگاه محقق اردبیلی
۴۹۷	۱۱. عرف
۴۹۸	۱۱-۱. تطبیق عنوان بر مصداق
۴۹۹	۱۱-۲. تقدم عرف بر لغت
۴۹۹	۱۱-۳. عرف زمان معصوم علیه السلام یا عرف حاضر
۵۰۰	۱۲. اصل تساهل در شریعت
۵۰۰	۱۲-۱. احتیاج نداشتن بیع به صیغه
۵۰۱	۱۲-۲. تقلید دوباره قله
۵۰۱	۱۲-۳. واجب نبودن غسل برای روزه دار جُنب
۵۰۱	۱۳. قلمرو تجزّی در اجتهاد
۵۰۳	۷۱ / محمد علی بن محمد بلاغی نجفی
۵۰۴	۷۲ / شیخ جمال الدین ابومنصور حسن بن شیخ زین الدین شهید ثانی
۵۰۴	الف) زندگی نامه
۵۰۶	ب) روش شناسی
۵۰۶	۱. معرفی کتاب معالم الدین
۵۰۷	۲. کیفیت طرح مباحث اصولی
۵۰۷	۲-۱. فایده گرایی در مباحث اصولی
۵۰۸	۲-۲. دقت در فهم نظریه ها و مقایسه آنها
۵۰۹	۲-۳. تبیین نقطه اصلی اختلاف
۵۰۹	۳. مبانی لفظی یا روش مباحث لغوی اصول
۵۱۰	۳-۱. اصل عدم نقل
۵۱۰	۳-۲. استقرار
۵۱۱	۳-۳. عرف

۵۱۲	۳-۴. ثابت نشدن لغت با ترجیح
۵۱۲	۳-۵. ثابت نشدن لغت با قیاس
۵۱۳	۳-۶. نقد مبانی سید مرتضی
۵۱۳	الف) اصل استعمال
۵۱۳	ب) حسن استفهام
۵۱۴	ج) تأثیر پذیری از گذشتگان
۵۱۴	۱. محقق حلی
۵۱۴	۱-۱. تبادل
۵۱۵	۱-۲. دلالت نداشتن امر بر فود و تراخی
۵۱۵	۱-۳. وجوب نداشتن بدل در واجب موسع
۵۱۶	۱-۴. دلالت نهی بر فساد
۵۱۷	۱-۵. افاده نکردن عموم مفرد معرّف
۵۱۷	۱-۶. نهایت تخصیص
۵۱۸	۱-۷. بنای عام بر خاص
۵۱۹	۱-۸. اجماع مرکب
۵۱۹	۱-۹. اجماع بعد از خلاف
۵۲۰	۱-۱۰. کافی نبودن رویگردانی از کذب در راوی
۵۲۰	۱-۱۱. اعتبار عدد در تزکیه راوی
۵۲۱	۱-۱۲. قیاس منصوص العله
۵۲۱	۱-۱۳. راه شناخت مفتی
۵۲۲	۱-۱۴. تعارض اعلم بودن با اورعیت
۵۲۲	۱-۱۵. ترجیح به موافق یا مخالف اصل
۵۲۳	۱-۱۶. تعریف نسخ

فهرست مطالب ۳۵

۵۲۴	۲. سید مرتضی
۵۲۴	۲-۱. نفی مفهوم وصف
۵۲۵	۲-۲. امر به شیء با علم امرکننده به انتفای شرط
۵۲۵	۲-۳. تعقب عام به ضمیری که به بعضی از آن برمی گردد
۵۲۶	۲-۴. شرط حصول علم در تواتر
۵۲۷	۲-۵. حجت نبودن استصحاب
۵۲۷	۳. علاقه حلی
۵۲۷	۳-۱. تقسیم الفاظ
۵۲۸	۳-۲. واجب تخییری
۵۲۹	۳-۳. دلالت نهی بر دوام و تکرار
۵۳۰	۳-۴. نسخ مدلول امر
۵۳۰	۳-۵. مطلوب نهی
۵۳۰	۳-۶. تخصیص کتاب به خبر واحد
۵۳۱	۴. شیخ طوسی
۵۳۱	۴-۱. وجود صیغه های اختصاصی برای عام
۵۳۱	۴-۲. مجاز بودن عام تخصیص خورده
۵۳۲	۴-۳. ترجیح مخالفت با عامه
۵۳۲	۵. شهید ثانی
۵۳۲	۵-۱. حجت نبودن خبر مرسل
۵۳۳	۵-۲. شهرت عملی و جبران ضعف سند
۵۳۴	۵-۳. ذکر سبب در جرح و تعدیل
۵۳۵	۵-۴. تعیین شخص عادل
۵۳۵	۵-۵. ارائه دیدگاه های مختلف درباره صیغه امر

۵۳۶	۵-۶. محل نزاع در بحث اقلّ جمع
۵۳۷	۶. مقدّس اردبیلی
۵۳۷	۷. جمال الدین بن طاووس
۵۳۷	تعارض جرح و تعدیل
۵۳۸	(د) نوآوری‌ها
۵۳۸	۱. استعمال لفظ در معنای حقیقی و مجازی
۵۳۸	۲. اجمال معنای اوامر صادره از معصومان
۵۳۹	۳. فواید وصف
۵۴۰	۴. اقسام وضع
۵۴۱	۵. محقق نشدن اجماع محصل در این عصر
۵۴۲	۶. تواتر معنوی
۵۴۲	۷. اختصاص خطاب‌های شرع به مشافهین
۵۴۳	۸. انسداد باب علم
۵۴۳	۹. اثبات مسئله علمی با خبر واحد
۵۴۴	۱۰. جواز روایت به اجازه
۵۴۵	۱۱. جایز نبودن تجزّی
۵۴۶	۷۳ / شیخ عبدالنّبی بن سعد جزایری
۵۴۷	۷۴ / فیض الله بن عبدالقاهر الحسینی التفریسی
۵۴۹	۷۵ / شیخ بهاء الدین محمد بن حسین بن عبدالصمد حارثی همدانی عاملی جبعی
۵۴۹	(الف) زندگی‌نامه
۵۵۱	(ب) روش‌شناسی
۵۵۱	۱. معرفی کتاب زیّده/لاصول
۵۵۲	۲. مبانی کلامی اصول

۵۵۲	۲-۱. ضرورت مدح و ذم
۵۵۳	۲-۲. شکر منعم
۵۵۳	ج) تأثیرپذیری از گذشتگان
۵۵۳	۱. سید مرتضی
۵۵۳	۱-۱. اصل در اشیا قبل از شرع
۵۵۴	۱-۲. لزوم عزم در واجب تخییری
۵۵۴	۱-۳. دلالت نداشتن صیغه امر بر وحدت و تکرار
۵۵۴	۱-۴. رجوع ضمیر به بعضی از عموم
۵۵۵	۲. شیخ طوسی
۵۵۵	۲-۱. تزکیه عدل واحد
۵۵۶	۲-۲. حجیت خبر مرسل
۵۵۶	۳. محقق حلی
۵۵۶	۳-۱. دلالت نداشتن امر بر فور و تراخی
۵۵۷	۳-۲. تبادر
۵۵۷	۳-۳. تخصیص قرآن و اجماع به خبر واحد
۵۵۸	۴. علامه حلی
۵۵۸	۴-۱. مشتق
۵۵۸	۴-۲. اجماع سکوتی
۵۵۹	۵. شهید اول
۵۵۹	۵-۱. تجزّی در اجتهاد
۵۶۰	۵-۲. حجیت اجماع منقول به خبر واحد
۵۶۰	د) نوآوری‌ها
۵۶۰	۱. واضع کیست؟

۵۶۱	۲. موضوع علم اصول فقه
۵۶۲	۳. حکم وضعی و جعل غیر مستقل
۵۶۲	۴. جرح و تعدیل
۵۶۲	۵. تعریف اجتهاد
۵۶۳	۶. نسخ قبل از وقت عمل
۵۶۵	۷۶ / فخرالدین شیخ محمد بن حسن بن شهید ثانی
۵۶۷	کتابنامه
۵۷۷	نمایه
۵۷۹	معصومان علیهم السلام
۵۸۰	اصطلاحات
۵۹۳	اعلام
۶۰۹	کتابها
۶۲۲	مکانها

سخنی با خواننده

دانش اصول یکی از پویاترین دانش‌های شیعی است. کارکردهای ضروری اصول - در کنار مجال نسبتاً فراخ اندیشه‌ورزی و نظریه در آن - این دانش را بسیار جذاب کرده است. خیل عظیم دانشورانی که همه یا بخشی از عمر خویش را مشتاقانه در پیج و تاب‌های اندیشه‌ورزی در این دانش سپری کرده‌اند، گواهی روشن بر این جاذبه است؛ اما به رغم هویت برجسته و گستردگی اصول، نبود نگاه‌هایی از بیرون یا مطالعاتی منسجم درباره تاریخ آن، پیشروی منطقی این دانش را به سمت ایفای نقش‌های فعال و کارکردگرایانه دشوار کرده است.

یکی از مطالعات تاریخی درباره این علم، پرداختن به سرگذشت دانشمندان اصولی و سیر تطور و گذرگاه‌های تحوّل اندیشه‌های آنان است. این گونه مطالعات می‌تواند سهمی درخور را در ارزیابی اصول و عقلانی‌تر کردن راه بهره‌گیری از این دانش بر عهده گیرد؛ زیرا:

۱. بسیاری از آموزه‌های دانشمندان با صراحت به قلم نیامده و همچون میراثی ماندگار به آیندگان انتقال نیافته‌اند؛ بدین سان راهی به این اندیشه‌ها و نظریه‌ها - که در دل تاریخ کهن اصول شکل گرفته‌اند - در برابر مخاطبان باقی نمانده است.

اگر مطالعه سرگذشت اندیشمندان اصولی به گونه‌ای شکل و توسعه یابد که راهی به شناخت بخش‌های ناشناخته و نظریه‌های در سایه قرار گرفته بگشاید، توفیقی بزرگ به دست آمده است. اهمیت احیای این بخش‌ها را نباید فقط در کنج‌کاوی تاریخی و علاقه‌مندی‌های گذشته‌محور دانست؛ زیرا این گونه مطالعه‌ها در بسیاری از مواقع به

ارتزاق دانش امروزین اصول ما از اندیشه‌هایی می‌انجامد که به آنها نیازمند است و جای خالی‌شان فضایی پرخلأ و مشکل‌آفرین را به وجود آورده است.

۲. در چنین مطالعه‌ای می‌توانیم میان مطالعات، مکتب‌ها و دیگر وجوه اصلی طبقه‌بندی در این دانش با ویژگی‌های شخصی دانشمندان پیوند برقرار کنیم. حاصل آنکه با انجام‌دادن چنین کاری، طبقه‌بندی‌ای به دست می‌آید که طبق آن، می‌توان از خصلت‌هایی همچون نوآوربودن دانشمند اصولی و پویایی در اندیشه او آگاهی یافت. شناسایی نوآوران اصولی، گذشته از نتایج دلیلی که به لحاظ محتوا برای این دانش به بار می‌نشانند، از منظر مطالعه روش‌شناسی اصولی نیز اهمیت دارد؛ چراکه از یک سو، گلوگاه‌های نوآوری در این دانش را نشان می‌دهد و از دیگر سو، با کنار هم نهادن نوآوران، خصلت‌های مشترک آنان را آشکار می‌کند. این خصلت‌ها می‌توانند این بار در چارچوب یک برداشت آگاهانه، سرنوشتی بارورتر برای ایجاد کارکردهای مورد انتظار بیابند.

۳. مطالعه زندگی دانشمندان اصولی، صرف نظر از امکاناتی که در بخش‌های گوناگون برای ما فراهم می‌کند (به برخی از این امکانات اشاره کرده‌ایم)، خود تضمینی برای شناخت بهتر مجموعه اندیشه‌های اصولی است و ناآشنایی با زمینه‌های ذهنی دانشمندان اصولی، گاه به نادیده‌ماندن بخش‌هایی از دانش آنان می‌انجامد؛ حتی در برخی موارد به معنای ازین‌رفتن زمینه شناخت و آشنایی با ایشان است. در چنین وضعیتی، برداشت درستی از شخصیت مورد مطالعه به دست نمی‌آید و تاریخ علم اصول - در صورت تکرار این بدفهمی‌ها در فرازهای مهم و اثرگذارش - تکه‌تکه و منطق‌گریز خواهد شد؛ بنابراین باید هویت تاریخ اصول و به تبع آن، فهم امروزین این دانش را به مطالعه شخصیت و زندگی دانشمندان دانش اصول وابسته دانست.

۴. مطالعه ویژگی‌های مهم دوران زندگی یک دانشمند و وضعیت‌های اجتماعی و دغدغه‌های احتمالی وی، ما را در مطالعه نظریه‌های او یاری خواهد کرد و به آشکارشدن پیوندهای پنهان میان نظریه و محیط منجر خواهد شد. چگونگی شکل‌گیری برسش، تعیین بسترهای ذهنی دانشمند برای یافتن پاسخ و تعیین منابع در دسترس وی،

از دیگر فواید چنین مطالعه‌ای است. دستمایه اصلی این مطالعه، فراهم آوردن معلومات لازم برای شناخت نظریه‌های گذشتگات و داوری درباره آنهاست.

در همین چارچوب، می‌توان درباره یکی از مسائل مهم و همیشه مطرح تحقیق کرد: میزان تأثیرپذیری متقابل شیعه و سنی از یکدیگر در اصول. مطالعه زندگی دانشمندان اصولی و دقت در نشانه‌های توجه‌برانگیزی، همچون محل تولد، تحصیل و از همه مهم‌تر سطح ارتباط و پیوستگی آنان با حوزه‌های علمیه اهل سنت، راهی مناسب و محکی قابل توجه برای بررسی مجدد چنین پرسش‌هایی است.

۵. مطالعه موردی و هدفمند به صورت مقایسه شخصیت‌های اصولی در دوره‌های مختلف، نتایج ارزشمندی را به بار خواهد نشاند؛ زیرا تاریخ اصول پر از بخش‌های مهم و تأثیرگذاری است که مطالعه سرگذشت اصولیان به شناخت بهتر این بخش‌ها می‌انجامد. با مطالعه این بخش‌ها می‌توان اصول را تاریخ‌مند کرد و در چارچوب شناسایی این تاریخ‌مندی، تأثیر و تأثراتی را که بخش‌های مختلف در تعامل با یکدیگر داشته‌اند، باز شناخت.

با توجه به این دلایل، مسئولان پژوهشکده فقه و حقوق تصمیم گرفتند کتابی درباره شخصیت علمی و اجتماعی دانشمندان اصولی منتشر کنند. بر این اساس، از فاضل گرامی، حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای محمدرضا ضمیری، درخواست کردند با دقت و صرف وقت به تهیه این کتاب دست زنند. بحمدالله این مهم به بار نشست و اینک بخش نخست این کوشش علمی (جلد اول کتاب) را به مشتاقان مباحث دانش اصول و تاریخ آن تقدیم می‌کنیم. بی‌گمان این کتاب با همه اهمیت خود سرآغازی برای توجه بیشتر و هدفمندتر به این مقوله به شمار می‌آید. به امید آنکه ضمن بهره‌برداری شایسته، گسترده و ماندگار از این کتاب، دریچه‌های فراخ‌تر و بیشتری به تاریخ زندگی اصولیان در قالب برنامه‌ها و تحقیقات عالمانه دیگر باز شود.

سیف‌الله صرامی

مدیر پژوهشکده فقه و حقوق